

Freja

Nyhetsbrev från Kungl. Skogs- och Lantbruksakademiens Enhet för de areella näringarnas historia (ANH)

Ceres olika gestalter, nr. 17. Ceres som lilja, för att hedra Kjell Lundquist. Kjell Lundquist hade ett speciellt förhållande till framförallt en Lilja, Krolliljan, som han behandlar på det mest uttömmande sätt i sin avhandling. Vi väljer här den asiatiska liljan Ceres.

NYHETSREVIJ NR. 7 ÅR 2011

I NUMMER 7: Kjell Lundquist 1955–2011

I detta nummer publicerar vi minnesord över en god vän och forskare, **Kjell Lundquist**, verksam vid SLU i Alnarp. Kjell var ledamot i KSLA sedan 2006 och ledamot i ANH:s nämnd. Minnesorden över honom har skrivits av Åsa Ahrland (SLU) och Lars Ljunggren (KSLA).

Vi berättar också om en del annat knutet till ANH:s arbete, till exempel om ett kommande bokprojekt om alléernas roll och betydelse i landskapet. Vi fortsätter även presentationen av ANH:s nämnd. Och ANH:s [informationsbroschyr](#) finns nu i en reviderad och utökad upplaga. I den berättar vi om biblioteket och om ANH:s projektverksamhet. Vi passar också på att slå ett slag för några **historiska nyhetsbrev**.

Slutligen vill vi uppmärksamma Frejas läsare om att ANH fanns representerade på **Historiedagarna**, som i år hölls 7–8 oktober i Stockholm. Vi fanns representerade dels genom ett bokbord (se bilden denna sida), dels genom två av programpunkterna. **Paulina Rytkönen** berättade om vin med utgångspunkt i Columella och **Ulf Jansson** och **Su-**

sanna Hedenborg höll var sitt föredrag med utgångspunkt i atlasprojektet. Nästa år kommer Historiedagarna att hållas på Åland och förhoppningsvis är vi med då också.

KJELL LUNDQUIST 1955–2011

Docent **Kjell Lundquist**, Lund, har avlidit 56 år gammal efter en tids sjukdom. Närmast anhöriga är barnen Katja och Olof, föräldrarna Pehr och Svea samt brodern Jan med familj.

Efter att ha utbildat sig till landskapsarkitekt, fortsatte Kjell sin akademiska bana med under-

visning i växtmateriallära och landskapsvård vid Sveriges Lantbruksuniversitet i Alnarp. Han var en inspirerande och engagerad lärare, krävande och mån om att studenterna verkligen skulle lära sig något för däri ligger glädjen. Studenternas uppskattning renderade honom ett pedagogiskt pris.

Forskargärningen ägnade Kjell framför allt trädgårdsväxternas historia, ett svårt område som kräver noggrannhet och uthållighet. Här förenades hans stora växtkunnande med intresset för trädgårdars innehåll och symbolik. Avhandlingen tar utgångspunkt i krolliljans introduktionshistoria, men växer till en kulturhistorisk väv över stora tidsdjup och geografiska områden som visar växternas roll som kulturbärare. Kjells engagemang inom trädgårdshistoria var brett och att gå till de historiska källorna var viktigt. Han var drivande i flera betydelsefulla publiceringsprojekt, såsom André Mollets 1600-talstraktat Lustgård. Att sprida forskningsresultat i form av populärvetenskap, faktablad och rådgivning låg Kjell varmt om

ANH:s bokbord på årets historiedagar

2011

Bibliotekets öppettider: mån–ons 13–17; tors 13–19; fred stängt.
Telefon: 08-54547720; hemsida: www.kslab.ksla.se
Kontakta redaktören: per.eriksson@ksla.se
Ansvarig utgivare: Åke Barklund

hjärtat. Arbetsförmågan tycktes oändlig. Tid fanns alltid, även när den egentligen inte fanns, att hjälpa en student eller kollega med en forsknings- eller trädgårdsfråga.

Kjell har haft en central roll i arbetet med att bygga upp en trädgårdshistorisk forskning i Sverige. Han var styrelseledamot i

Kjell Lundquist (tv) i samspråk med Björn Aldén från Göteborgs botaniska trädgård vid ett symposium på KSLA.

svenska ICOMOS och ledamot i Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien. Kjell hann med mycket, till glädje och nytta för många, men hade mycket kvar att göra. Så blir det inte nu. Jag minns Kjell med värme och saknad och tänker på de rader av Dag Hammarskjöld som inleder hans avhandling: ”Pröva icke vart varje ditt steg för dig: endast den som ser långt hittar rätt”.

Åsa Ahrlund, Forskarassistent, avd. för agrarhistoria, SLU (tidigare publicerad i SvD).

Få aktiva svenska forskare har både tung biologisk och historisk professionell kompetens. Det var därför naturligt och synnerligen värdefullt att Kjell Lundquist kom att få en bärande roll i arbetet med att utveckla de av ANHs verksamheter som låg inom hans intresseområde. Kjell var sedan många år ledamot i ANHs nämnd, han var en klok och oegennyttig kommentator till andras artiklar, och skrev själv intressanta och välskrivna bidrag i ANH:s publikationer, till exempel ”Wäxter i åkrar och krydde sängar”. Om de handskrivna

växtanteckningarna i Tycho Brahes exemplar av Pier de’ Crescenzis New Feldt und Ackerbaw (1583) som ingår i Olof Kåhrströms *Från Pier de’ Crescenci till Albrecht Thaer. Om några märkvärdigheter i Kungl. Skogs- och Lantbruksakademiens biblioteks äldre boksamling* (2007) och ”Columella, trädgården och växterna. Om odling, konst och växtmaterial” i *De re rustica* i Columella *Tolv böcker om lantbruk* (2009), där han även sammanställde ett växtregister med utförliga kommentarer – ett arbete som internationellt tidigare ej gjorts.

Särskilt ska hans djupa engagemang som handledare till Anders Johansson Åbondes licentiatavhandling *Drömmen om svenskt silke. Silkesodlingens historia i Sverige 1735-1920* nämnas. Den ska, i en bearbetad och utökad form, bli en SOLMED-volym under 2012. Här kunde Kjells kompetenser mötas: botanik, entomologi, kulturhistoria och historia m.m. Kjell brände sitt ljus i bägge ändar. Många frågade efter hans tjänster och hans ovanliga kompetenser som forskare. Mycket av hans kraft och tid gick åt till lärarbete och annat i yrkesvardagen. Om mer kommit att riktas mot forskningen så skulle det svenska kunskapsläget kunnat förstärkas. Vi på ANH saknar den kära vännen och eminente forskaren Kjell!

Lars Ljunggren, chefsbibliotekarie, KSLA

NY AVHANDLING

I oktober försvarade **Maja Lagerqvist** från Stockholms universitet sin avhandling i kulturgeografi, *Torpets transformationer. Materialitet, representation och praktik från år 1850 till 2010*. Avhandlingen behandlar den omvandling som skett av torpet från 1800-talets elände till att bli en 2000-talets innetrend. Utgångspunkten är att se på torpet utifrån olika perspektiv. För att få syn på torpet och på bästa sätt ringa in dess förändring är det just en mångfald av angreppssätt som behövs, det vill säga ”både och, inte antingen eller”.

Torp är ur ett historiskt perspektiv särskilt intressanta eftersom de var ett slags små lantbruk.

Torpen som jordbruksproducerande enheter kom i ett tidigt skede att integreras i större gårdsstrukturer. På ett liknande sätt har mindre jordbruk idag gått samma öde till mötes. Men när det gäller torpen som byggnader har de blivit kvar och skapat en slags rekreationsyta mitt i produktionsland-

skapet. Marknaden kring torpen visar tydligt detta. Men torpen betyder också något mer, i drömmen om hur ett torp skall utformas så syns de uppfattningar och många gånger nostalgiska drömmar som är i svang kring den svenska landsbygden.

LYCKSELE – MOT ALLA ODDS

I förra numret av Freja skrev vi bland annat om trädgårdar mot alla odds – i krigsmiljöer, fångelser och i till exempel öknen – och vi tipsade med anledning av detta om boken *Defiant Gardens* av **Kenneth Helphands**. Lycksele kanske inte är den första platsen man kommer att tänka på i detta sammanhang, men trädgårdsodling i växtzon 7 kräver inte så lite trots, tålmod och envishet. År 2010 utkom boken *Minns du hur korovan smakade? Gamla trädgårdar i Lycksele* av **Elisabeth Alnerson, Mariana Mattsson** och **Reginald Scholz**. Boken är resultatet av ett lekmanhistoriskt projekt som Vuxenskolan i Lycksele varit huvudman för. Projektet drogs igång efter det att **POMs** (Programmet för Odlad Mångfald) inventering av gamla kulturväxter visat att det odlats mer i Lappland än vad man tidigare trott. Boken bygger på intervjuer, fotografier och arkiv-

material. Detta aktualiserar så klart en av Kenneth Helphands poäng, nämligen hur svårt det är att forska om trädgårdars historia eftersom de har en benägenhet att bli en del av den mer mer vilda

naturen efter det att ingen längre sköter om dem. Det genomförda projektet är därför intressant ur såväl trädgårdshistorisk som lokalhistorisk synvinkel.

Kungl. Skogs- och Lantbruksskoleakademien driver en egen trädgård som trotsar klimatet. Sedan 1937 äger akademien [Enaforsholm](#) fjällgård, norr om Åre i Jämtland. Den donerades till akademien av AW Bergsten. Under mer än ett decennium sköttes trädgården av Kjell Lundquist, vars två nekrologer inleder detta nummer av Freja. Han har på ett flertal ställen skrivit om trädgården och om AW Bergsten. Bland annat ett kapitel i en SOLMED-volym som behandlar AW Bergsten och som snart kommer att komma i en reviderad andra upplaga.

Nu sköts trädgården av hortonomerna [Maria Sandström](#). Hon har lång erfarenhet av odling på Sveriges norra breddgrader. Hon har också skrivit böcker om odling, bland annat *Trädgård i kallt klimat*, som reviderades och omarbetades 2009.

3 ELEKTRONISKA NYHETSREVEN

Freja är, om nu någon trodde det, inte det enda nyhetsrevent med inriktning på historia som det går att prenumerera på elektroniskt. Agrarhistoria, som är Frejas specialitet, är dessutom en ganska smal nisch. Freja passar därför på att här tipsa om tre nyhetsrevent

som finns tillgängliga digitalt och som är gratis.

För det första är det **Stockholms Historiska institutionens nyhetsrevent**. Det riktar sig främst till doktorander och anställda vid den historiska institutionen vid Stockholms universitet, men finns i en version också att [ladda ned](#) för dem som inte hör till institutionen. Annorlunda uttryckt riktar sig nyhetsreventet främst till dem med ett professionellt intresse av historia. Naturligt nog behandlas vad som händer på institutionen, till exempel vad gäller nya forskare och dylikt, men där tas även upp seminarier, workshops och disputationer såväl internt som externt. Nyhetsreventet utkommer var tredje vecka.

Ett annat exempel är **Nättidningen svensk historia**. Deras [hemsida](#) uppdateras 4–5 gånger i veckan och där finns information om forskning, utställningar, böcker och användbara länkar. Man har dessutom en debattsida.

I vårt grannland **Danmark** finns sajten [historie-online.dk](#). Där finns också en länksamling, men framförallt så presenteras där nyutkommen litteratur. Det går där att söka på natur och landskap, lantbruk, jakt och fiske, för att under respektive titel läsa recensionerna.

BÖNDER I SKÖNLITTERATUREN

Fröst ett personligt minne. Min mormor drev tillsammans med morfar ett litet jordbruk i Uppland. Hon skrev på ålderns höst sina memoarer men även en del dikter som publicerades i bland annat Enköpings-Posten. Vanligtvis lästes dock det mesta upp på släktmiddagar. Någon gång kom vi att prata om Ivar Lo-Johansson och hur han skildrade den svenska landsbygden. Mormor surnade till och avfärdade honom med att statarna, i jämförelse med de mindre jordbrukarna, hade det lätt och att statarna hade fått alltför stor uppmärksamhet, inte minst i litteraturen. Vi talade inte mer om saken, men den där aggressiviteten har jag haft svårt att glömma. Och sant är ju att statarna liksom arbetarna i litteraturen har fått större uppmärksamhet än bönderna. Det gäller också det litteraturve-

tenskapliga intresset, även om det finns undantag. År 1948 kom **Martin Sjöstrands** *Bonden i litteraturen* och 1993 gav Nordiska Museet tillsammans med KSLA ut antologin *Bonden i dikt och verklighet* redigerad av **Bo Larsson**.

Skönlitterära texter har ju inte bara skönlitterära kvaliteter. För en historiker kan det vara värdefullt att använda skönlitterära texter för att få syn på tidsmarkörer, men också för att få reda på uppfattningar som människor hade kring landsbygd, jordbruk och bönder.

Men det är inte bara litteraturen i sig som är intressant. Det av bonderörelsen ägda men numera nedlagda förlaget LT gav under sin verksamma tid ut såväl facklitteratur som skönlitteratur. De gav till exempel ut en författare som **Folke Fridell**, som ju stod arbetarrörelsen nära, men som inte sympatiserade med vare sig socialdemokrater, LO eller kommunister, utan syndikalisterna. Så bönderna är intressanta ur också ett förlagshistoriskt perspektiv, hur en skriven offentlighet tar form och vilka aktörerna är. LT förlags arkiv ingår i den stora deposition som LRF gjort hos [Centrum för Näringslivshistoria](#) i Bromma

utanför Stockholm.

De som senast trots allt intresserat sig för en typisk bondeförfattare är LO-tidningen. För några veckor sedan skrev **Kristina Mattsson** om Edvin Salje och hans romanfigur Kjell [Loväng](#). Även Salje utkom på LT förlag. Hon jämförde

honom med hur Stieg Larsson behandlade Mikael Blomkvist i Mileniumtrilogin, som en stålmansversion av det egna jaget.

NY AVHANDLING I SOLMED-SERIEN

I KSLA:s SOLMED-serie har tidigare tre avhandlingar publicerats, Örjan Kardells *Hägnadernas roll för jordbruket och byalaget 1640–1900* (2004), Per Eliassons *Skog, makt och människor. En svensk miljöhistoria om skog 1800–1875*

(2002) och Ulrich Langes *Experimentalfältet. Kungl. Lantbruksakademiens experiment- och försöksverksamhet på Norra Djurgården i Stockholm 1816–1907* (2000).

Nu är det dags igen. **Patrik Olsson**, verksam vid kulturgeografen vid Lunds universitet är i slutskedet av en avhandling om alléer. Slutseminarium hölls den 27 oktober och opponent var Ulf Jansson från kulturgeografen i Stockholm och bekant för Frejas läsare som redaktör för bland annat den atlas som ANH tillsammans med Sveriges Nationalatlas utgav tidigare i år. Ulf är vice ordförande i ANH:s nämnd.

Men varför studera alléer? Dels har dessa inte undersökts i någon högre utsträckning, vare sig i Sverige eller internationellt. Patrik Olsson menar att allén kan vara ett bra verktyg för att undersöka såväl kulturlandskapets utveckling som uppfattningarna om landskapet. Vidare vill han problematisera makten över landskapet och hur allén bidrog till att manifesteras inflytande över landskapet. Avgränsningen är Skåne under perioden 1700–1900.

ANH:S NÄMND – DEL 3

Vi fortsätter här med del 3 av presentationen av den nämnd som är knuten till ANH och som påbörjades i nummer 4. Denna gång har turen kommit till Åke Barklund, akademiens VD och sekreterare

samt Åsa Ahrland, forskarasistent i agrarhistoria vid SLU, Ultuna som hr berättar om deras förhållande till agrarhistoria.

I nämnden sitter fackhistoriker från olika områden, men även historiskt intresserade ledamöter i akademien. Några är både historiker och ledamöter i akademien.

Åke Barklund: "Om Du menar jordbruks- och skogshistoria är jag med. Själv tycker jag nämligen att skogshistoria är särskilt viktigt på grund av de långa omloppstiderna. Hur såg det ut för 100 år sedan när dagens mogna skogar etablerades och med vilka metoder? För att kunna vara tillräckligt ödmjuk i synen på för vilka ändamål vi planterar och sköter dagens ungs-kogar sitter en rejäl historisk bakgrund inte i vägen. Men såklart gäller dom argumenten också i jordbruket. Markernas historia och tidigare skötsel är viktigt för att kunna odla ansvarsfullt och effektivt. 1987 satte Brundtlandkommissionen upp triangeln: Ekonomiska/Ekologiska/Sociala värden som skall jämkas samman så mycket det går till en "bärekraftig utveckling" i balans. En sådan balans förändras i tid och rum. I rum på det viset att balansen ser olika ut i olika delar av världen vid ett och samma tillfälle, och i tid på det viset att på samma ort och ställe förändras erfarenheter, kunskaper och värderingar gällande ekonomin, ekologin och de sociala värdena och det ger en ändrad balans. Dessa resonemang är mycket centrala i ett ansvarsfullt skogs- och jordbruk och går inte att klara

utan agrarhistoria. Och så är ju historia så himla kul!"

Åsa Ahrland är AgrD och forskarasistent i agrarhistoria vid institutionen för ekonomi, SLU i Uppsala. Ahrland disputerade 2005 på avhandlingen *Den osynliga handen. Trädgårdsmästaren i 1700-talets Sverige*, där trädgårdsmästaren, en tidigare försummad aktör, och betydelsen av hans tysta kunskap belystes. Nyligen skrev hon tillsammans med Inger Olausson ett bidrag om 1900-talets trädgårdsnäring i SOLMED-publikationen *Jordbruk och skogsbruk i Sverige sedan år 1900. Studier av de areella näringarnas geografi och historia* (2011), där den moderna människans livsstil och behov framhålls som en förutsättning för näringens framväxt och urbanisering och globalisering viktiga faktorer för trädgårdsproduktionens/konsumtionens utveckling.

"Min ingång i agrarhistoria är genom trädgårdsstudier, men jag är även intresserad av andra medvetet anlagda landskap, där den sociala dimensionen är central. Utifrån det skånska Övedskloster har jag studerat hur godslandskap under 1700-talet omgestaltades i en totalkomposition för att uttrycka ägarens idéer om jordbruk, trädgårdskonst, arkitektur, samhällsordning och ekonomi. Mina pågående studier rör djurgårdar och deras roll i elitens landskap. Här finns en koppling till dagens landskapsvård, då djurgårdarna med sina åldriga träd och höga naturvärden ofta är naturreservat. Jag vill väcka frågor om kulturhistoriska värden i landskapet och bidra till diskussionen om hur landskap kan tolkas, förstås och tas tillvara på ett hållbart sätt."

ANH:s nyhetsbrev ges ut av enheten för de areella näringarnas historia vid Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien. (ISSN 2000-6179)

Osignerade artiklar har skrivits av redaktören.

Om du vill prenumerera eller avnämna dig, kontakta redaktören: per.eriksson@ksla.se.

Ladda ned informationsbroschyren om biblioteket [här](#).